

มาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์
ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น

Preventive and Remedial Measures for Elderly Victims of
Online Crime in Thailand Compared to Japan

ยุทธชัย ต้วงสวัสดิ์¹ กัญญาพัชร ดุลยพัชร²

Yutthachai Duangsawat¹ Kanyapach Dulyapach²

Received: Jan 2, 2025 Revised: Mar 11, 2025 Accepted: Mar 19, 2025

¹ อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Lecturer, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla, 90000

Email address: yutthachai.d@tsu.ac.th

² อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง 93210

² Lecturer, Faculty of Law, Thaksin University, Phatthalung, 93210

E-mail address: kanyapach.d@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับการเยียวยา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 และศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมิแนวโน้มตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ได้รายงานข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 % ประกอบกับเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นั้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยตรากฎหมายยังไม่ครอบคลุมถึงการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดแต่เพียงความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐให้ความคุ้มครองเหยื่อของอาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรง ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ ข้อเสนอแนะเห็นควรให้รัฐตรามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ, อาชญากรรมออนไลน์, การป้องกัน, การเยียวยา

Abstract

This academic article aims to study the problems of the elderly who are victims of online crimes, study the laws related to the rights of the elderly to receive compensation, including the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, the Elderly Act B.E. 2546 and its amendments B.E. 2553 and B.E. 2560, the Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases Act B.E. 2544, and the Royal Decree on Measures for the Prevention and Suppression of Technology Crimes B.E. 2566 and study measures to prevent and provide relief to the elderly who are victims of online crimes in Thailand compared to Japan.

The results of the study found that the elderly tend to fall victim to online crimes due to their behavior in using social media, with the majority using Line at 44.72 percent, using Facebook at 30.56 percent, using YouTube at 29.60 percent, using Instagram at 4.80 percent, and using Twitter at 3.44 percent. In 2565, the Electronic Transactions Development Agency (ETDA) reported data on the elderly who fell victim to scams. Through online media to 22%, an increase of 16% from 2021, the channels where the elderly are deceived the most, according to the Consumer Council, are using Facebook 44%, Line 31.25%, and Instagram 5.25%. In addition, when considering the Act on Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 and the Royal Decree on Measures to Prevent and Suppress Technology Crimes B.E. 2566, it shows that Thailand's laws do not cover the victims of online crimes of the elderly. The said laws only stipulate crimes related to sex, life, and body. However, when comparing with the laws of Japan, where one-third of the country's population is elderly, it was found that Japan has enacted a law on compensation for victims of crimes in criminal cases. The state provides protection for victims of crimes in cases of serious mental damage, which covers the elderly who are victims of online crimes.

Recommendations suggest that the state enact concrete measures to prevent and provide relief to the elderly who are victims of online crimes.

Keywords: Elderly, Online crime, Prevention, Remedy

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกประเทศต่างตระหนักและให้ความสำคัญของการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ นอกจากจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรแล้วนั้น ยังส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านกฎหมาย ในส่วนของการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของผู้สูงอายุ เพราะในเวลาเดียวกันนอกจากที่ประเทศได้เข้าสู่สังคมสูงวัย สิ่งที่พัฒนาหรือเดินคู่ขนานไปด้วยกัน คือ เทคโนโลยีที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งเหมือนอวัยวะของร่างกายซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย โดยสิ่งที่จะต้องคำนึงจากการเปลี่ยนแปลงนี้ นอกจากจะพิจารณาอาชญากรรมหรือการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงอาชญากรรมทางเทคโนโลยีควบคู่ไปด้วยเพราะผู้สูงอายุด้วยสภาพทางกายภาพ ร่างกายที่เสื่อมถอย การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์อาจจะทำให้ตกเป็นเหยื่อของกลุ่มอาชญากรรมทางออนไลน์ได้ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดความเสียหายแล้วนั้น การเยียวยาเป็นสิ่งที่ยากกลับคืนให้เหมือนเดิม เพราะเมื่อพิจารณาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุและการเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างก้าวกระโดดในปัจจุบันเป็นเหตุให้มีโอกาสที่ผู้สูงอายุจะเข้าไปเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นทั้งในความผิดทั่วไปและความผิดในยุครีติจิทัล ที่เรียกว่า “อาชญากรรมทางออนไลน์” [1]

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว รัฐบาลจึงมีความพยายามจัดการให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่อย่างมีคุณภาพผ่านนโยบาย และกฎหมาย โดยบทความวิชาการนี้จะกล่าวถึงเพียงอาชญากรรมออนไลน์ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นในชั้นก่อนฟ้องคดี ระหว่างการพิจารณาคดี หรือในกระบวนการของราชทัณฑ์ พบว่ายังขาดบทบัญญัติในการเข้ามาดูแลสวัสดิภาพ สิทธิและเสรีภาพผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ตลอดจนมาตรการป้องกันและการเยียวยา ซึ่งในอดีตจนถึงปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนมาอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบและเนื้อหาในกระบวนการตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นศาล ตลอดจนชั้นราชทัณฑ์มีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก สตรี และผู้เจ็บป่วย แต่สำหรับผู้สูงอายุซึ่งกำลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยกลับไม่ได้มีบทบัญญัติหรือแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเป็นรูปธรรม

จากรายงานสถิติผู้สูงอายุปี 2565 พบว่า มีจำนวนประชากรในประเทศไทยจำนวนรวม 66,165,261 คน โดยเป็นเพศผู้ชายจำนวน 32,333,451 คน และผู้หญิงจำนวน 33,831,810 คน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 โดยแยกออกเป็นผู้ชาย 5,339,610 คน และผู้หญิง 6,776,589 คน [2] อันจะเห็นว่า โครงสร้างอายุของประชากรไทยได้เปลี่ยนไปอย่างมากในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา จากประชากรเยาว์วัยมาเป็นประชากรสูงอายุ ในปี 2513 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเพียง 1.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.9 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ต่อมาในปี 2563 ประชากรสูงอายุได้เพิ่มเป็น 12.0 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.1 ของประชากรทั้งหมด [3] โดยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางด้านประชากรในสังคมซึ่งใช้ระยะเวลา 17 ปี ในตลอดระยะเวลาที่ผ่านจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อตามมาในอนาคตดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไปข้างต้นไม่ว่าจะเป็นในด้านของเศรษฐกิจ ด้านสวัสดิการความเป็นอยู่ที่รัฐพึงได้ส่งเสริม และกระทำอยู่นั้นโดยเฉพาะในด้านของกระบวนการทางกฎหมายกระบวนการยุติธรรม

มาตรการป้องกัน การจัดสวัสดิการ และการเยียวยา ผู้เสียหายที่สูงอายุในมีความเป็นอยู่ดั้งเดิมก่อนที่จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ก็เป็นด้านที่อยู่คู่กับการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยทุกคนซึ่งอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงนี้ไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการกระทำความผิดของผู้สูงอายุซึ่งอาจจะมีเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี

ในขณะที่มีจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคตข้างหน้ากลุ่มผู้สูงอายุจะกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ในประเทศไทยพร้อมกับโลกที่ต้องการอาศัยเทคโนโลยี แต่กลับกันการเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นยังมีไม่เพียงพอซึ่งโดยตามธรรมชาติแล้วนั้นศักยภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุที่เสื่อมถอยลงเป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับคนในวัยอื่น ๆ ได้ดีนักซึ่งส่งผลต่อด้านสภาวะจิตใจทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะเครียด ผลักดันผู้สูงวัยให้เข้าสู่ยุคดิจิทัลมากขึ้นซึ่งอาจจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้นเช่นกัน [4] จากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) มีข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 % [5]

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของเด็ก ซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของผู้ใหญ่ โดยผู้สูงอายุก็ควรจะได้รับ ความคุ้มครองเป็นพิเศษเช่นกัน เนื่องจากข้อเท็จจริงด้านวัยที่เป็นปัจจัยหลักส่งผลให้มีความเปราะบางซึ่งอาจจะกระทบสิทธิของผู้สูงอายุแม้จะเป็นผู้เสียหายก็ตาม รัฐควรมีมาตรการป้องกันและเยียวยาแก่กลุ่มคนสูงอายุที่เต็มรูปแบบเพราะบางครั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้เกือบทั้งหมดของชีวิตหายไปไม่เหลือเงินแม้แต่บาทเดียว และเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายในส่วนของประเทศที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรวมไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้แก่ ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 สิทธิของผู้สูงอายุตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้กำหนดสิทธิเสรีภาพแห่งความเท่าเทียมกันไว้ในมาตรา 27 โดยหนึ่งในเนื้อความแห่งรัฐธรรมนูญนั้นได้กำหนดถึงประเด็นเรื่องอายุไว้รวมไปถึงในหมวดที่ 6 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 วรรคสาม กล่าวคือรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันด้วยอีกทั้งในส่วนของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้นกฎหมายได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายไว้ในหลายกฎหมายหลายฉบับด้วยกันซึ่งโดยเฉพาะพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แต่ไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะการเป็นการเฉพาะในประเด็นความเสียหายที่เกิดจากการถูกหลอกลวงทางออนไลน์ เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นนั้น ก็ได้ให้การยอมรับและคุ้มครองผู้เสียหายมีทั้งจุดเหมือนและแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มเปราะบางที่รัฐควรให้ความสำคัญ เนื่องจาก

เมื่อพิจารณาข้อมูลทางการแพทย์ พบว่าเมื่อบุคคลมีอายุสูงขึ้น การทำงานของเนื้อเยื่อหรืออวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายย่อมเสื่อมถอย และอ่อนแอลงไปตามเหตุปัจจัย ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และทางเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยโรคภัยและปัญหาสุขภาพในผู้สูงอายุ โดยองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญในการป้องกันและควบคุมอย่างเร่งด่วนสี่กลุ่มโรคหลัก ๆ ด้วยกัน โดยประกอบด้วยโรคหลอดเลือดสมอง และหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคปอดเรื้อรัง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มอาการที่เกิดเฉพาะกับผู้สูงอายุและพบได้บ่อย ๆ อีกทั้งสัมพันธ์กับโรคเรื้อรัง ได้แก่ (1) อาการสับสนและสูญเสียความทรงจำ (2) ภาวะกระดูกพรุน (3) ปัญหาการทรงตัวและการหกล้ม (4) การนอนไม่หลับ (5) อาการมึนงง (6) ปัญหาการไม่ได้ยิน และ (7) ปัญหาการมองเห็น เป็นต้น [7] แสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งในการที่ผู้สูงอายุอาจจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ได้ง่ายกว่าคนทั่ว ๆ ไป รัฐจึงควรดูแลคุ้มครองสิทธิของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับการเยียวยา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 และศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. มาตรการป้องกันในประเทศไทย

1.1 ปัญหาและมาตรการป้องกันและเยียวยาการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทย

ผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง โดย นับอายุตามปฏิทินเป็นมาตรฐานสากลในการเป็นผู้สูงอายุ โดยผู้เขียนยังมองไปถึงบุคคลผู้มีความชราที่ตามมาด้วยโรคภัยและความเสื่อมถอยของร่างกายในกระบวนการคิด กระบวนการทางสมองความสูงอายุ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ดังนั้น ความสูงอายุหรือความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของทั้งทาง ร่างกาย จิตใจและพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นตามอายุ [8] ดังนั้น ความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงด้านสุขภาพ ความสามารถทางร่างกายลดลง ความสามารถในการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ลดลง ซึ่งการเสื่อมถอยทางร่างกายอาจจะส่งผลในการตัดสินใจ การวิเคราะห์ ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อของอาชกรได้ง่ายดายอีกทั้ง [9] อันจะส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาหรือความต้องการในลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1.1 สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

1.1.1.1 สภาพของผู้สูงอายุทั่วไป

เมื่อพูดถึงสภาพของผู้สูงอายุจะพบว่ามี การเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปในแต่ละช่วงอายุ มีผลต่อสภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก [10] (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุไว้ว่า สภาพด้านต่าง ๆ ต่างส่งผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่เป็นทอด ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

เมื่อก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุระบบในร่างกายของผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ อัตราการเผาผลาญในร่างกายลดน้อยลง การเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อทำให้เหนื่อยง่าย การเปลี่ยนแปลงทางเดินโลหิตการเสื่อมของกระดูกและกล้ามเนื้อ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในระบบสมองระบบย่อยอาหาร การ ขับถ่าย และระบบอื่น ๆ ของร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุรับโรคและเกิดโรคร้ายไข้เจ็บได้ง่าย เกิดปัญหาแก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการเจ็บป่วยในระยะเวลาที่ยาวนาน และภาวะทุพพลภาพทำให้เกิดปัญหาด้านค่าใช้จ่ายจิตใจและสังคมตามมา

2. สภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

สภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเกิดจากการเสื่อมถอยของอวัยวะต่าง ๆ ความผิดปกติของระบบประสาทและระบบสมองทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของสมองและประสาทลดลง มีผลกระทบต่อระบบความทรงจำ เกิดอาการหลง ๆ ลืม ๆ และความสามารถในการจดจำ สามารถจำเหตุการณ์ในอดีตได้ดีกว่าเหตุการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการสับสน นอกจากนั้นสภาพการเจ็บป่วย และการสูญเสียต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง สภาพทางจิตใจมากมาย

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพที่อารมณ์หงุดหงิด หวาดกลัว หวาดระแวง ท้อแท้ สิ้นหวัง ผิดหวัง มีความคิดว่าจะถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ เกิดอารมณ์ ฉุนเฉียว ใจน้อย ขาดความยับยั้งชั่งใจ กลัวง่าย มองว่าตนเองไม่สำคัญ ไร้ความสามารถ และขาดความเชื่อมั่นในตนเองไป อาจพบอาการทางจิตที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ

3. สภาพทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ

ในอดีตผู้สูงอายุและครอบครัวประกอบด้วยบุตร หลาน และบุคคลอื่นไม่น้อยกว่า 3 รุ่นอยู่อาศัยด้วยกันในลักษณะครอบครัวใหญ่อันเป็นลักษณะครอบครัวขยายซึ่งสมาชิกทุกคนมีความรักใคร่และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันโครงสร้างครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ทำให้กิจกรรมใน ครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ในสังคมปัจจุบันยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถ และมีกำลังทรัพย์มากกว่าเคารพในความเป็นผู้มีอายุที่ยืนยาวอย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าผู้สูงอายุทุกคนเป็นอย่างที่กล่าวมา ในกลุ่มที่มีการเตรียมตัวเข้าสู่ภาวะสูงอายุ มีการวางแผน เรียนรู้ ก็จะสามารถปรับตัวได้ ปกติกว่าผู้สูงอายุบุคคลอื่น ๆ

4. สภาพทางด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เกิดความทันสมัยต่าง ๆ การเติบโตของชุมชนเมืองส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป การนำเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่มนุษย์ในการทำงาน อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถประกอบอาชีพได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับสภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถหารายได้ได้จึงรู้สึกว่ตนเองไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เกิดความว้าเหว่ ทั้ง ๆ ที่ผู้สูงอายุอาจมีความต้องการรายได้มากกว่าช่วงกลางคน เช่น เกิดปัญหาสุขภาพต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ต้องการคนดูแลเนื่องจากตนเองไม่แข็งแรง ยิ่งทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการทางการเงินและสอดคล้องกับอาหารที่ต้องการหลอกลวงผู้สูงอายุทางออนไลน์ได้ง่ายกว่าปกติ

จากการศึกษาสภาพด้านต่าง ๆ ผู้เขียนมองว่าผู้สูงอายุต้องเผชิญกับสภาพทั้งทางด้านจิตใจ และด้านสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ปกติ สภาพของผู้สูงอายุจึง คล้ายกับผู้เสมือนไร้ความสามารถ ไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ ส่งผลกระทบต่อสภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้การสูญเสียสถานภาพทางสังคม ย่อมกระทบต่อความรู้สึกทางจิตใจของผู้สูงอายุ ดังนั้น ปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้แล้วแต่ส่งผลให้ผู้สูงอายุกลายเป็นเหยื่อของอาชกรในก่ออาชกรในรูปแบบทางออนไลน์เพราะเมื่อผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวก็ต้องการเล่นสื่อสังคมออนไลน์และอาจถูกหลอกได้

1.1.1.2 ปัญหาของผู้สูงอายุ

จากสภาพทั่วไปดังกล่าวทั้ง 4 ประการที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นนี้ผู้เขียนพบว่า ปัญหาหลัก ๆ ที่ผู้สูงอายุไทยต้องเผชิญอยู่นั้นประกอบด้วยประเด็นหลัก ๆ 4 ด้าน ดังนี้ [11]

1. ปัญหาด้านสุขภาพกาย โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุขพบว่ามโรคที่คุกคามผู้สูงอายุมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคมะเร็ง และโรคเบาหวาน
2. ปัญหาด้านสุขภาพจิต พบมากในผู้สูงอายุเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวขนาดเล็ก จากผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้สูงอายุขาดรายได้ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาลูกหลาน เกิดอาการคิดมาก ความเครียด และถูกทอดทิ้งอย่างรวดเร็ว
3. ปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่วัยกลางคนได้ การเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย บางครั้งทำให้คนปรับตัวไม่ทัน เกิดความเครียด ซึมเศร้า โกรธง่าย มองโลกในแง่ร้าย
4. ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ไร้ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทและในเมืองที่ถูกหลานต้องดิ้นรนหารายได้โดยทำงานในเมืองหลวง ซึ่งปัจจุบันยังทวีความรุนแรง อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำ

1.1.1.3 ความต้องการของผู้สูงอายุ

เมื่อกล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุว่าในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องบทบาทขององค์กรเอกชนในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้ [12]

1. ความต้องการของผู้สูงอายุทางร่างกาย ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ และปัจจัยสี่ของผู้สูงอายุ

2. ความต้องการของผู้สูงอายุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการในการประกอบอาชีพ ต้องมีรายได้

3. ความต้องการของผู้สูงอายุในด้านความรู้ ได้แก่ ความต้องการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยสูงอายุ เพื่อนำมาใช้ปรับตัวในได้อย่างเหมาะสม มีความรู้เท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน

4. ความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือจากสังคม ตลอดจนการทำตนเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น

5. ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการทางด้านความรัก ทางด้านความอบอุ่น การดูแลได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ความกตัญญู และต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มากกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป

จึงอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าจะเป็นสภาพทั่วไปของผู้สูงอายุตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นประกอบความต้องการส่วนตัวของผู้สูงอายุเองซึ่งจะเห็นได้ว่าความต้องการดังกล่าวก็สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผู้เขียนมองว่านี่เป็นเพียงปัจจัยสาเหตุพื้นที่ที่ประกอบรวมกันแล้วอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรในก่ออาชกรรมได้เพราะผู้สูงอายุอยู่ในโลกของการสื่อสารทางออนไลน์มากขึ้น ต้องการพบปะพูดคุย ต้องการเป็นที่ยอมรับ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และบางครั้งนำไปสู่การหารายได้และตกเป็นเหยื่อ มารู้อีกทีก็สายไปแล้วความเสียหายที่เกิดขึ้นนับเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้สูงอายุนั้นความถึงการเป็นอยู่ของการมีชีวิตต่อไปในอนาคตของผู้สูงอายุด้วย

1.1.2 สาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ในประเทศไทย

จากรายงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และภาคีเครือข่ายจัดการประชุมวิชาการภัยคุกคามทางออนไลน์ สถานการณ์ ผลกระทบ และแนวทางรับมือ นายวิเชษฐ์ พิชัยรัตน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สสส. กล่าวว่าข้อมูลจากงานวิจัยโดยคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ ปี 2566 พบว่า ประชากรไทยกว่า 36 ล้านคน เคยถูกหลอกลวงผ่านช่องทางออนไลน์ กว่า 50% ตกเป็นผู้เสียหาย ถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก หากวิเคราะห์โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 4 ช่วงวัย ทำให้เห็นความเสี่ยง และผลกระทบที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น ประชากรของประเทศในกลุ่ม กลุ่ม Gen Z แม้จะรู้วิธีการป้องกันความเสี่ยงจากภัยออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่นเพราะเป็นกลุ่มโตมากับเทคโนโลยี แต่มีอัตราการตกเป็นผู้เสียหายสูง ดังนั้นยิ่งในกรณีของผู้สูงอายุที่มีภาวะการตัดสินใจได้ช้าลง การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ก็ยิ่งเสี่ยงในการถูกหลอกลวงได้ง่าย เมื่อพิจารณากับจำนวนผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีแล้วนั้นเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสาเหตุปัญหาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อได้แก่ 1. ปัญหาความไม่รู้เท่าทันต่อกลอุบายของอาชญากร 2. ปัญหาการไม่รู้ถึงกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม 3. ปัญหาในการขาดองค์ความรู้ในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและแนวทางในการดำเนินการเมื่อตกเป็นเหยื่อตลอดจนปัญหาทั่วไปของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และ

ใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) มีข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 %

1.1.3 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาที่สังคมส่วนใหญ่มองว่าเป็นการกระทำผิดที่มีอันตรายมีความรุนแรง และเป็นการกระทำที่ควรมีการดำเนินการให้เหมาะสม ซึ่งผู้กระทำผิดควรต้องได้รับ ผลตอบแทน ด้วยการลงโทษจากสังคม ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชญากรรมคือ การกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่อยู่ในสังคม โดยการกระทำผิดทางอาญา ได้แก่ การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกาย การข่มขืนกระทำชำเรา การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ และ การปล้นทรัพย์ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและตามกฎหมายอื่นบัญญัติเป็นความผิดเป็นต้น ดังนั้น ปัญหาอาชญากรรมจึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง มาจากปัญหาในสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของ ประชาชน รวมถึงทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตประจำวัน และทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม โดยทำให้คนในสังคมมีความไว้วางใจกันมีน้อยลงเลือกที่จะอยู่อย่างแบบลำพังไม่พึ่งพาอาศัยกันก็ด้วยมุมมองจากปัญหาของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่ว่าด้วยสภาพแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มต้องกระทำผิดเพื่ออยู่รอด

ในปัจจุบันพบว่า ปัญหาอาชญากรรมได้เจริญเติบโตควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยีโดยปัญหาที่ผู้เขียนได้กล่าวไปในบทนำ ก็ด้วยเนื่องจากปัญหาผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เดินคู่ขนานกันไปประกอบกับปัญหาทางด้านร่างกายและความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์นั่นเอง ดังนั้น การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทุกฝ่าย และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เพื่อ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งจะนำไปสู่ความ สงบสุขของประชาชนในสังคมไทยและป้องกันความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต [13]

แนวทางการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทย ในปัจจุบัน มี 3 วิธีการหลัก ๆ ได้แก่

1. ประการแรกทำการศึกษาคำสั่งจัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ซึ่งเดิมไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดโดยเฉพาะและโครงสร้างในลักษณะดังกล่าวยังไม่สามารถรองรับคดีอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นคดีโดยส่วนใหญ่มีความซับซ้อนมีเครือข่ายกระทำความผิดคาบเกี่ยวหลายท้องที่รวมถึงที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ การจัดตั้งหน่วยงาน “กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)” หรือ “กองบัญชาการตำรวจไซเบอร์” เพื่อเพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์สาเหตุ การกระทำอาชญากรรมทาง

เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเป็นระบบ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน

2. ประการที่สอง คือ การใช้มาตรการทางกฎหมาย เป็นแนวทางการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ ประกอบไปด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่เป็นกฎหมายเฉพาะของการกระทำความผิดในลักษณะนี้และยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ที่จะมีบทบาทในการคุ้มครองและให้สิทธิที่บุคคลที่ควรมีต่อข้อมูลส่วนบุคคลเองได้ ด้วยการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 เพื่อเป็นการป้องปรามยับยั้ง ป้องกัน อาชญากรรมไซเบอร์ให้เกิดความเกรงกลัวไม่เสี่ยงที่จะกระทำความผิด

โดยพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 [14] มีผลบังคับใช้ 17 มีนาคม พ.ศ. 2566 เหตุผลและความจำเป็นในพระราชกำหนดนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้สุจริตซึ่งตกเป็นเหยื่อถูกลอกหลวงจนสูญเสียไปซึ่งทรัพย์สินและเงินทอง ซึ่งอาจเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้โดยเฉพาะหนึ่งในนั้นก็คือผู้สูงอายุ ซึ่งถูกลอกหลวงโดยผ่านโทรศัพท์หรือวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ผู้หลอกลวงได้โอนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ดังกล่าวนั้นผ่านบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลอื่นต่อไปเป็นทอด ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อปกปิดหรืออำพรางการกระทำความผิด จากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ.2566 ก็สามารถสรุปสาระสำคัญของพระราชกำหนดฉบับนี้ ได้ดังนี้

มาตรา 4 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์อินเทอร์เน็ต และผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถเปิดเผยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ สะดวกรวดเร็ว ผ่านระบบหรือกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ อาทิ เจ้าพนักงานตำรวจ สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการจัดการอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ทันเวลา ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จะช่วยสร้างระบบให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำงานร่วมกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้น

มาตรา 5 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิด ตำรวจ กรมสอบสวนคดีพิเศษและสำนักงานป้องกันการปราบปรามและฟอกเงินสามารถขอรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากผู้ให้บริการโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ช่วยแก้ปัญหาเดิมที่ติดขัดกฎระเบียบต่าง ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่แก้ปัญหาให้ประชาชนได้ไม่ทันท่วงที ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จะช่วยลดขั้นตอนและระยะเวลาในการขอข้อมูลที่รวดเร็วขึ้นอันเป็นการอำนวยความสะดวกกับประชาชนโดยเฉพาะผู้เสียหาย

มาตรา 7 หากประชาชนซึ่งเป็นผู้เสียหายเป็นผู้แจ้งว่าบัญชีธนาคารใดที่อาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ธนาคารเจ้าของบัญชีสามารถระงับบัญชีนั้นได้ทันทีซึ่งสามารถระงับไว้ได้จำนวน 7 วัน และ

ธนาคารสามารถแจ้งข้อมูลต่อให้ธนาคารอื่นทราบเพื่อระงับบัญชีอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยประชาชน ผู้เสียหาย ต้องไปแจ้งความภายใน 72 ชั่วโมง เพื่อเป็นหลักฐาน และพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีดังกล่าวภายใน 7 วัน หากไม่มีคำสั่งให้ระงับการทำธุรกรรมไว้ต่อไปให้ธนาคารก็จะยกเลิกการระงับการทำธุรกรรมของบัญชีนั้น

มาตรา 8 การแจ้งข้อมูลหรือหลักฐานตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ผู้เสียหายสามารถแจ้งธนาคารทางโทรศัพท์หรือทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ นอกจากนี้การแจ้งความเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสามารถแจ้งที่กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือสถานีตำรวจใดก็ได้ทั่วประเทศ

จากมาตราของพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นี้ จึงกล่าวโดยสรุป ผู้เสียหายสามารถแจ้งระงับธุรกรรมของบัญชีต้องสงสัยได้ชั่วคราว ก่อนที่จะไปดำเนินการแจ้งความกับตำรวจ ซึ่งจะทำการระงับรายการธุรกรรมธนาคารทำได้รวดเร็วขึ้นจากเดิมที่ผู้เสียหายจะต้องไปแจ้งความก่อน และเมื่อแจ้งระงับธุรกรรมของบัญชีต้องสงสัย ก็จะทำให้ผู้หลอกลวงนั้นไม่สามารถทำธุรกรรมออนไลน์ได้จากบัญชีนั้นอีก ซึ่งจะทำให้บัญชีม้าต่าง ๆ ค่อย ๆ เหลือ น้อยลงและหมดไปได้ และการเพิ่มโทษบัญชีม้าก็จะทำให้บัญชีม้ารายใหม่ค่อย ๆ หมดไปเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดีก็กลับกันแม้จะมีกฎหมายในกรณีของผู้สูงอายุนั้นก็จำเป็นต้องมีการให้ความรู้ถึงวิธีการช่องทางเมื่อเกิดปัญหาการตกเป็นเหยื่อ เพราะแน่นอนไม่ใช่ผู้สูงอายุทุกคนที่จะดำเนินการทางกฎหมายดังกล่าวได้เลยทันที [15]

3. และประการที่สามประการสุดท้ายคือการสร้างวัฒนธรรมแห่งการป้องกันในภาคการศึกษาว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ที่จะพัฒนาความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมทางไซเบอร์ ความปลอดภัยในโลกไซเบอร์สำหรับผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน และ ตลอดจนประชาชนทุกคน การจัดทำหลักสูตรการให้ความรู้ การจัดฝึกอบรม การจัดทำสื่อต่าง ๆ ที่จะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ รัฐควรตระหนักถึงปัญหาการก่ออาชญากรรมทางออนไลน์ให้มากยิ่งขึ้น เพราะอาชญากรรมถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่อาชญากรพยายามหาช่องทางพัฒนาวิธีการในการกระทำความผิดที่ให้มีรูปแบบที่ทันสมัยจากการกระทำความผิดทั่วไปในปัจจุบันก็มาในรูปแบบทางออนไลน์และกำลังเป็นปัญหาหนักทั้งในประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มคนเปราะบาง คือ ผู้สูงอายุ หรือแม้แต่กลุ่มเด็กและเยาวชน และเป็นปัญหาหนักในประเทศญี่ปุ่นเช่นเดียวกันที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและกำลังเผชิญกับปัญหาของอาชญากรรมทางออนไลน์ นอกจากนี้รัฐอาจจะไม่สามารถคาดการณ์ว่าในอนาคตอาชญากรรมไซเบอร์หรือภัยอันตรายจากไซเบอร์จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รัฐต้องมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีวัฒนธรรมในการป้องกันและสามารถรับมือ รวมถึงการสร้างเครือข่ายให้มืออยู่ทั่วประเทศ [16]

2. มาตรการเยียวยาในประเทศไทย

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยา

สำหรับประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรณีที่จะได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนจากรัฐดังต่อไปนี้ [17]

2.1.1 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายถึง “บุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย” และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

2.1.2 มาตรา 3 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายถึง “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น” จากคำนิยามของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวจะเห็นว่า “ผู้เสียหาย” คือบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น จึงสมควรที่ผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งผู้เสียหายที่มีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ จากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นโดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง (พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2), 2559) อันจะเห็นว่าแม้กฎหมายกล่าวถึงผู้เสียหายคือบุคคลที่ถูกกระทำจากบุคคลอื่นแต่ก็มีการกำหนดฐานความผิดเอาไว้ในกรณีที่จะได้รับความเยียวยาช่วยเหลือนั้นโดยไม่มีกรณีถูกกระทำความผิดในกรณีที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์นั่นเอง

จากเหตุผลดังกล่าว เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน ฯ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้สรุปปัญหาไว้ ดังนี้

1. การจ่ายค่ารักษาพยาบาลผู้เสียหายในคดีอาญา (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการ รักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท ซึ่งเกิดปัญหาถ้าหากในกรณีที่ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับความเสียหายอย่างมากและต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนเกินกว่าสี่หมื่นบาท และไม่มีสวัสดิการด้านอื่น ๆ จะต้องรับผิดชอบเองในส่วนที่เกินดังกล่าวและในกรณีซึ่งในประเด็นดังกล่าวก็ไม่ครอบคลุมถึงกรณีการที่ผู้สูงอายุเป็นเสียหายซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างร้ายแรงและนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท ในกรณีนี้จะเป็นในแนวเดียวกันกับ (1) กล่าวคือ ถ้าหากในกรณีที่ผู้เสียหายบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

เกินสองหมื่นบาท จะต้องสร้างความเดือดร้อนในการหาเงินมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งในกรณีของผู้สูงอายุนั้นรัฐควรจะต้องมีการเยียวยาทดแทนอย่างเต็มรูปแบบเหมือนความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้นทั้งในด้านทรัพย์สินและทางด้านจิตใจโดยไม่มีข้อยกเว้น

2. ในกรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย (1) ค่าตอบแทนให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งเกิดปัญหาว่าจะนำหลักเกณฑ์ใดมากำหนดว่าผู้ตายรายไหนจะต้องจ่ายเท่าใด และในกรณี (2) ค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนน้อยเกินไปที่จะจัดการงานศพได้ หากครอบครัวของผู้เสียหายไม่มีเงินและเป็นสิ่งที่อาจขึ้นได้ในกลุ่มผู้เสียหายที่สูงอายุ ด้วยสภาพของจิตใจและร่างกาย

2.2 ประเภทความผิดที่จะได้รับการเยียวยา

2.2.1 ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 และรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความผิดที่รัฐจะช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายให้ นั้น ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ดังนั้นลักษณะของความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายให้ต้องเป็นการกระทำผิดต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และผลของการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องเสียชีวิตหรือได้รับ อันตรายแก่กายหรือจิตใจ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าแม้ผู้สูงอายุจะถึงแก่ความหรือได้รับอันตรายต่อใจก็ตามแต่หากไม่ได้เกิดมาจากฐานความผิดดังกล่าวไปนั้นก็จะได้ไม่ได้รับการจ่ายค่าทดแทนจะไม่ได้รับการเยียวยาเพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดฐานความผิดให้ครอบคลุมถึงการก่ออาชญากรรมทางออนไลน์ด้วยนั่นเอง

2.2.2 ประเภทของการชดเชยความเสียหาย ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น ซึ่งกำหนดอยู่ใน มาตรา 3 และเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม รัฐจึงได้ออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้จ่ายตามที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริง แต่ไม่เกิน จำนวนเงินขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) และให้คำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิด สภาพความเสียหาย ที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย (มาตรา 18 วรรคท้าย) แต่ในกรณีของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ก็จะมีสิทธิได้รับการจ่ายเงินทดแทนดังกล่าวเนื่องจากฐานความผิดไม่ได้ตรงตามที่กฎหมายกำหนด [18]

3. วิเคราะห์มาตรการป้องกันและเยียวยาประเทศญี่ปุ่น

3.1 ปัญหาและมาตรการป้องกันและเยียวยาการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของประเทศญี่ปุ่น

3.1.1 จำนวนผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

จำนวนผู้สูงอายุของญี่ปุ่นพุ่งสูงเป็นประวัติการณ์ที่ 36.25 ล้านคน โดยผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของชาวญี่ปุ่น ตามข้อมูลของรัฐบาลกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสารของญี่ปุ่นเปิดเผยเมื่อวันอาทิตย์ว่า ผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณ 29.3 เปอร์เซ็นต์ของประชากร ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าในประเทศหรือภูมิภาคอื่นๆ ที่มีประชากรมากกว่า 100,000 คน กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่า ผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป โดยเป็นผู้หญิง มีจำนวนประมาณ 20.53 ล้านคน และเป็นผู้ชาย มีจำนวนประมาณ 15.72 ล้านคน ข้อมูลยังแสดงให้เห็นอีกว่า ผู้สูงอายุได้รับการจ้างงานในปีที่แล้วสูงถึง 9.14 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นหนึ่งในเจ็ดคนของพนักงานญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับวิกฤตประชากรที่เลวร้ายลง เนื่องจากประชากรวัยทำงานจำนวนลดลง และต้องแบกรับภาระค่ารักษาพยาบาลและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นประชากรของญี่ปุ่นลดลง 595,000 คนในปีที่สิ้นสุดในวันที่ 1 ตุลาคม ซึ่งถือเป็นปีที่ 13 ติดต่อกันที่ประชากรลดลงประเทศญี่ปุ่นนั้นถือเป็นประเทศลำดับต้น ๆ ของโลกที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งแน่นอนปัญหาที่ตามนั้นมากมายหนึ่งในนั้นก็ไม่ต่างจากประเทศไทยเพราะอาชญากรต้องการเหยื่อที่สามารถหลอกลวงได้โดยง่ายซึ่งนั่นก็คือกลุ่มผู้เปราะบางก็คือผู้สูงอายุ ที่มีความคิด จิตใจ และร่างกายนั้นไม่เหมือนกับคนหนุ่มสาว [19]

3.1.2 ปัญหาการถูกหลอกลวงของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

ข้อมูลในปี 2566 ตำรวจญี่ปุ่นบันทึกการหลอกลวงทางไซเบอร์และโทรศัพท์ 19,033 ครั้ง เพิ่มขึ้น 8.3% จากปี 2565 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในรอบ 15 ปี ข้อมูลชั่วคราวจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแสดงให้เห็นเมื่อวันพฤหัสบดีจำนวนคดีฉ้อโกงดังกล่าวในประเทศเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2554 หลังจากลดลงหลายปี หลังจากสูงสุดที่ 25,667 ในปี 2547 ความสูญเสียทางการเงินจากคดีฉ้อโกงดังกล่าวเพิ่มขึ้น 19% เป็น 44.12 พันล้านเยน ทะลุ 40 พันล้านเยนเป็นครั้งแรกในรอบเจ็ดปีจำนวนคดีฉ้อโกงการเรียกเก็บเงินเพิ่มขึ้น 75.8% เป็น 5,136 คดี ประมาณ 40% เกี่ยวข้องกับคำเตือนไวรัสปลอมที่เรียกร้องให้ชำระเงินสำหรับการสนับสนุนด้านเทคนิคตำรวจระบุว่า การเพิ่มขึ้นของคดีฉ้อโกงการสนับสนุนด้านเทคนิคเป็นผลมาจากประสิทธิภาพของผู้กระทำความผิด เนื่องจากพวกเขาไม่จำเป็นต้องโทรหาผู้คนจำนวนมาก เนื่องจากกลุ่มการฉ้อโกงจำนวนมากตั้งอยู่ในต่างประเทศจึงเป็นเรื่องยากที่ตำรวจญี่ปุ่นจะดำเนินการกับพวกเขาผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงดังกล่าวมักได้รับคำสั่งให้โอนเงินอิเล็กทรอนิกส์ เช่น บัตรของขวัญ Apple จากร้านสะดวกซื้อ ทำให้ NPA ต้องขอความร่วมมือจากบริษัทเทคโนโลยีและผู้ค้าปลีกจำนวนคดีฉ้อโกงทางไซเบอร์และโทรศัพท์ที่ตำรวจกล่าวถึงเพิ่มขึ้น 8.7% ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 7,219 คดีและบุคคล 2,499 คน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 69 คนถูกส่งตัวกลับประเทศญี่ปุ่นจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นสถิติสูงสุดนับตั้งแต่ปี 2562

ตัวเลขในปี 2565 ถือเป็น การเพิ่มขึ้นครั้งแรกของความผิดทางอาญาที่ได้รับการยอมรับในรอบ 20 ปี ส่วนใหญ่เกิดจากการผ่อนคลายข้อจำกัดของ COVID-19 ตัวเลขเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2566 โดยมี

การกระทำความผิดทางอาญาที่ได้รับการยอมรับ 703,351 ครั้ง เพิ่มขึ้น 17% จากปี 2565 อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ NPA กล่าวว่ายังเร็วเกินไปที่จะสรุปว่าความปลอดภัยสาธารณะในญี่ปุ่นแย่ลง

อาชญากรรมไซเบอร์ โดยเฉพาะการโจรกรรมผ่านธนาคารทางอินเทอร์เน็ต ได้เพิ่มขึ้น จำนวนเงินที่ถูกขโมยผ่านบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น 5.6 เท่าเป็นประวัติการณ์ 8.6 พันล้านเยน โดยจำนวนผู้ป่วยที่ตรวจพบเพิ่มขึ้น 4.8 เท่าเป็นสถิติ 5,528 รายในขณะเดียวกันการสำรวจแยกต่างหากโดย NPA แสดงให้เห็นว่าผู้คนกว่า 70% ในญี่ปุ่นคิดว่าสถานการณ์ความมั่นคงของประเทศแย่ลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา [20]

อันจะเห็นได้ว่าจากจำนวนประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของประเทศนำมาสู่ การพบปัญหาการตกเป็นเหยื่อของอาชกรรมทางออนไลน์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งส่วนใหญ่มาจากการหลอก ให้ทำธุรกิจหรือการซื้อสินค้าซึ่งมีความใกล้เคียงกันทำประเทศไทย

3.1.3 การเยียวยาเหยื่อของอาชกรรมในประเทศญี่ปุ่น

1. ญี่ปุ่น ได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วย "การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่อ อาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ" (Crime Victims Benefit Payment Law : (Law No. 36, May 1, 1980)) ฉะนั้น ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ในคดีอาญาโดยรัฐของประเทศญี่ปุ่นพอสรุปได้ดังนี้ ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ 1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกประทุษร้าย จนถึงทุพพลภาพอย่างร้ายแรงหรือถึงแก่ความตายจากการกระทำผิดอาญา 2) ทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมหากผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมเสียชีวิตจากการกระทำผิดอาญาในข้อ 1)

2. ในประเทศญี่ปุ่น รัฐจะชดเชยความเสียหายเฉพาะในความผิดอาญาที่กระทำต่อชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงจากอาชญากรรม คือผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้อง ถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บจนถึง ขั้นทุพพลภาพอย่างร้ายแรง เนื่องจากการกระทำผิดอาญา ซึ่งความผิด เกิดในประเทศญี่ปุ่นหรือบนเรืออากาศยานของประเทศญี่ปุ่นซึ่งอยู่นอกประเทศญี่ปุ่น (การชดเชยความเสียหาย แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ มาตรา 2.(1)) ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายแก่ ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐได้กำหนดให้เฉพาะความผิดอาญาที่ร้ายแรงที่ทำให้ ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้องได้นับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือบาดเจ็บจนถึงขั้นทุพพลภาพ โดยความผิดเกิดในประเทศญี่ปุ่น หรือบนเรือ หรืออากาศยานและอยู่นอกประเทศ [21]

การเยียวยาผู้เสียหายในประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่ได้กำหนดฐานความผิดที่อาชญากรได้กระทำแต่ให้ คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายเหยื่อของอาชญากรรมหากมองโดยทั่วไปการเยียวยาของประเทศ ไทยและประเทศญี่ปุ่นก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่แต่ของประเทศญี่ปุ่นนั้นยังมีช่องว่างรัฐจะชดเชยความเสียหาย เฉพาะในความผิดอาญาที่กระทำต่อชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงจาก อาชญากรรม คือผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้องถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บจนถึง ขั้นทุพพลภาพ อย่างร้ายแรง มีการกล่าวถึงความผิดที่กระทำต่อจิตใจอย่างร้ายแรงซึ่งการหลอกลวงต่อผู้เสียหายที่สูงอายุนั้น การกระทำนั้นถือเป็นสิ่งที่กระทำต่อจิตใจของผู้สูงอายุอย่างร้ายแรงแน่นอนจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา

ผู้สูงอายุมาแล้วข้างต้น แต่ท้ายที่สุดรัฐจะตีความครอบคลุมหรือไม่ว่าอาชญากรรมทางออนไลน์นั้นเป็นฐานความผิดที่ควรได้รับการเยียวยาเช่นเดียวกันและยิ่งไปกว่านั้นเพราะเหยื่อของอาชญากรรมนั้นเป็นผู้สูงอายุ

บทสรุป

จากการศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น พบว่า ผู้สูงอายุมิแนวโน้มตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ได้รายงานข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และจากการใช้งาน Instagram 5.25 % ประกอบกับเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นั้น แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยตรากฎหมายยังไม่ครอบคลุมถึงการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดแต่เพียงความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐให้ความคุ้มครองเหยื่อของอาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรง ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์

ข้อเสนอแนะเห็นควรให้รัฐตรามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- [1] นันทิดา ศิริธนานุกุลวงศ์. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย : กรณีศึกษาของผู้สูงอายุในกฎหมายของอเมริกาและญี่ปุ่น, *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์* , 14(3), 12-15.
- [2] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก <https://www.dop.go.th/th..>
- [3] มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, (2564). *สังคมไทยจะก้าวไปอย่างไรบนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก <https://thaitgri.org/>
- [4] พิชญานิน ปัญญาภัก. (2561). *พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุและคนต่างวัย*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- [5] Post today. (2563). *เปิดผลโพลส่องพฤติกรรมผู้สูงอายุไทย ใช้ชีวิตอยู่บ้าน-ไม่เล่นสื่อโซเชียล*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก <https://www.posttoday.com/politics/>
- [6] สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567). *รายงานสถิติคดีของศาลยุติธรรมประจำปีพุทธศักราช 2553 – 2562 (ฉบับภาษาไทย)*. สืบค้น 15 กันยายน 2567, จาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/2085>
- [7] อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์. (2563). *สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย: ปัญหาและความต้องการของสุขภาพ*. *วารสารมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 10(2). 52-53.
- [8] ศิราภรณ์ ทับสายทอง. (2533). *จิตวิทยาผู้สูงอายุ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [9] สุรกุล เจริญธรรม. (2534). *วิทยาการผู้สูงอายุ*. ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [10] ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [11] เพ็ญแข ประจันปัจฉิน. (2545). *สูงอายุวิทยาศาสตร์*. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [12] สมพร เทพสิทธิ. (2536). *การประสานงานด้วยสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ระหว่างรัฐบาล และเอกชน*. สมชายการพิมพ์.
- [13] เฉลิมพรหม อธิธิยาภรณ์. (2560). *ประสิทธิผลการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- [14] พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 2566
- [15] ธัญพิชชา สามารถ. (2565). *การตกเป็นเหยื่อทางไซเบอร์ของผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [16] กิตติศักดิ์ คุรุพันธ์ และทัชชกร แสงทองดี. (2563). *แนวทางการป้องกันอาชญากรรมทางไซเบอร์ในประเทศไทย*. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(6). 185.

- [17] อริยพร โพธิ์ใส. (2552). สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา. *วารสาร จุฬานิติ*, 7(2), 160-185.
- [18] เทวราช สนโศรก. (2563). มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญาและสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 101-102.
- [19] ALJAZEERA. (2567). *Japan's elderly population has risen to a record 36.25 million*. สืบค้น 16 กันยายน 2567, จาก <https://www.aljazeera.com/economy/2024/9/16/japans-elderly-population-rises-to-record-36-25-million>.
- [20] The Japan Times. (2567). *Cyber and phone fraud cases in Japan surge, marking a 15-year high*. สืบค้น 16 กันยายน 2567, จาก <https://www.japantimes.co.jp/news/2024/02/08/japan/crime-legal/japan-fraud-cases-up/>
- [21] นิเมธ พรหมพยัต. (2563). มาตรการทางกฎหมายเพื่อเยียวยาชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม. *วารสาร มจพ. นครธต*, 7(11).